

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

1. Η συλλογή των μακρών ομιλιών - Σχόλια (1. Dīgha
Nikāya - Aṭṭhakathā)
2. Σχόλια για το μεγάλο κεφάλαιο (2. Mahāvaggaṭṭhakathā)
4. Σχόλια για τη μεγάλη ομιλία για τον Σουντάσσανα
(4. Mahāsudassanasuttavaṇṇanā)

[DN 17, PTS 2.169-2.199]

PaliVerse

1. Η συλλογή των μακρών ομιλιών - Σχόλια

2. Σχόλια για το μεγάλο κεφάλαιο

4. Mahāsudassanasuttavaṇṇanā

Kusāvatīrājadhānīvaṇṇanā

241. Evaṃ me sutanti mahāsudassanasuttaṃ. Tatrāyaṃ apubbapadavaṇṇanā - sabbaratanamayoti ettha ekā iṭṭhakā sovaṇṇamayā, ekā rūpiyamayā, ekā veḷuriyamayā, ekā phalikamayā, ekā lohitaṅkamayā, ekā masāragallamayā, ekā sabbaratanamayā, ayaṃ pākāro sabbapākārānaṃ anto ubbedhena saṭṭhihattho ahoṣi. Eke pana therā - “nagaraṃ nāma anto ṭhatvā oloketānaṃ dassanīyaṃ vaṭṭati, tasmā sabbabāhiro saṭṭhihattho, sesā anupubbanīcā”ti vadanti. Eke - “bahi ṭhatvā oloketānaṃ dassanīyaṃ vaṭṭati, tasmā sabbaabbhantarimo saṭṭhihattho, sesā anupubbanīcā”ti. Eke - “anto ca bahi ca ṭhatvā oloketānaṃ dassanīyaṃ vaṭṭati, tasmā majjhe pākāro saṭṭhihattho, anto ca bahi ca tayo tayo anupubbanīcā”ti.

Esikāti esikatthambho. Tiporisaṅgāti ekaṃ porisaṃ majjhimapurisassa attano hatthena pañcahatthaṃ, tena tiporisaparikkhepā pannarasahatthaparimāṇāti attho. Te pana kathaṃ ṭhitāti? Nagarassa bāhirapasse ekekaṃ mahādvārabāhaṃ nissāya ekeko, ekekaṃ khuddakadvārabāhaṃ nissāya ekeko, mahādvārakhuddakadvārānaṃ antarā tayo tayoti. Tālapantīsu sabbaratanamayānaṃ tālānaṃ ekaṃ sovaṇṇamayanti pākāre vuttalakkaṇameva veditabbaṃ, paṇṇaphalesupi eseṇa nayo. Tā pana tālapantiyo asītihatthā ubbedhena, vippekhiṇṇavāluke samatale bhūmibhāge pākārantare ekekā hutvā ṭhitā.

Vaggūti cheko sundaro. Rajanīyoti rañjetuṃ samattho. Khamanīyoti divasampi suyyamāno khamateva, na bībhaccheti. Madanīyoti mānamadapurisamadajanano. Pañcaṅgikassāti ātataṃ vitataṃ ātatavitataṃ susiraṃ ghananti imehi pañcahaṅgehi samannāgatassa. Tattha ātataṃ nāma cammapariyonaddhesu bherīādīsu ekatalaṃ tūriyaṃ. Vitataṃ nāma ubhayatalaṃ. Ātatavitataṃ nāma sabbato pariyonaddhaṃ. Susiraṃ nāma vaṃsādi. Ghanaṃ nāma sammādi. Suvinītassāti ākaḍḍhanasithilakaraṇādīhi sumucchitassa. Suppaṭitālitassāti pamāṇe ṭhitabhāvajānanatthaṃ suṭṭhu paṭitālitassa. Sukusalehi samannāhatassāti ye vādituṃ chekā kusalā, tehi vāditassa. Dhuttāti akkhadhuttā,. Soṇḍāti surāsoṇḍā. Teyeva punappunaṃ pātukāmatāvasena pipāsā. Paricāresunti hatthaṃ vā pādaṃ vā cāletvā naccantā kīlīṃsu.

Cakkaratanavaṇṇanā

243. Sīsaṃ nhātassāti sīsena saddhiṃ gandhodakena nahātassa. Upasathikassāti samādinnauposathaṅgassa. Uparipāsādavaragatassāti pāsādavarassa upari gatassa, subhojanaṃ bhuñjitvā pāsādavarassa uparimahātale sirigabbhaṃ pavisitvā sīlāni āvajjantassa. Tadā kira rājā pātova satasahassaṃ vissajjetvā mahādānaṃ datvā soḷasahi gandhodakaghaṭṭhehi sīsaṃ nahāyitvā katapātarāso suddhaṃ uttarāsaṅgaṃ

ekaṃsaṃ karitvā uparipāsādassa sirisayane pallaṅkaṃ ābhujitvā nisinno attano dānādimayaṃ puññasamudāyaṃ āvajjanto nisīdi. Ayaṃ sabbacakkavattīnaṃ dhammatā.

Tesaṃ taṃ āvajjantānaṃyeva vuttappakārapuññakammapaccaya utusamuṭṭhānaṃ nīlamaṇisaṅghātasadisāṃ pācīnasamuddajalatalaṃ bhindamānaṃ viya, ākāsaṃ alaṅkurumānaṃ viya dibbaṃ cakkaratanaṃ pātubhavati. Taṃ mahāsudassanassāpi tatheva pāturahosi. Tayidaṃ dibbānubhāvayuttattā dibbanti vuttaṃ. Sahassaṃ assa arānanti sahasāraṃ. Saha nemiyā, saha nābhiyā cāti sanemikaṃ sanābhikaṃ. Sabbehi ākārehi paripuṇṇanti sabbākāraparipūraṃ.

Tattha cakkāṇca taṃ ratijanaṇaṭṭhena ratanañcāti cakkaratanaṃ. Yāya pana taṃ nābhiyā “sanābhika”nti vuttaṃ, sā indanīlamayā hoti, majjhe panassā sāraraṇatamayā panāḷi, yāya suddhasiniddhadantapantiyā hasamānā viya virocāti, majjhe chiddena viya candamaṇḍalena, ubhosupi bāhirantesu raṇatapaṭṭena kaṭapaṛikkhepā hoti. Tesu panassa nābhipanāḷiparikkhepapaṭṭesu yuttayuttaṭṭhānesu paṛicchedaḷekhā suvibhattāva hutvā paññāyanti. Ayaṃ tāva assa nābhiyā sabbākāraparipūrātā.

Yehi pana taṃ - “arehi sahasāra”nti vuttaṃ, te sattaṛatanamayā sūriyaṛasmiyo viya paḷhāsampaṇṇā honti, tesampi ghaṭakamaṇikaṃpaṛicchedaḷekhādīni suvibhattāneva hutvā paññāyanti. Ayaṃassa arānaṃ sabbākāraparipūrātā.

Yāya pana taṃ nemiyā - “sanemika”nti vuttaṃ, sā bālasūriyaṛasmikaḷāpasiriṃ avahasamānā viya suṛattasuddhasiniddhapavāḷamayā hoti. Sandhīsu panassā saṅghāṛāgasassirikā rattaṇambunaḍapaṭṭā vaṭṭapaṛicchedaḷekhā suvibhattā hutvā paññāyanti. Ayaṃassa nemiyā sabbākāraparipūrātā.

Nemimaṇḍalaṇiṭṭhiyaṃ paṇassa ḍasannaṃ ḍasannaṃ arānaṃ antare dhamanaṃvaṃso viya anto susiro chiddamaṇḍalaḷhacito vātagāhī pavāḷaḍaṇḍo hoti, yaṃssa vāṛeritaṃssa suḷasalaṃsammaṇḷhaṭassa pañcaṅgikaṭūriyaṃssa viya saddo vaggi ca raṇaṇiyo ca kaṃaṇiyo ca maḍaṇiyo ca hoti. Taṃssa kho pana pavāḷaḍaṇḍassa upari seṭacchattaṃ ubhosu paṃsesu samaṃsariṭakusumaḍamānaṃ dve paṇtiyoti evaṃ samaṃsariṭakusumaḍamaṇṭisaṭadvayaṇaṇiṃvāseṭacchattaṃsaṭaḍhāriṇā pavāḷaḍaṇḍasaṭena samaṇpaṃsobhitaṇemipaṛikkhepassa dvinnampi nābhipanāḷiṇaṃ anto dve siḷamaḷkhāni honti, yehi tāḷakkhaṇḍappaṃaṇā puṇṇacaṇḍaḷiraṇakaḷāpasassirikā ṭaruṇaṛavisamaṇaṛattaḷambalaḷeṇḍukaṇaṇiṃyanta ākāsaḷaṅgāḷatisobhaṃ avahasamānā viya dve mutṭakaḷāpā oḷambanti. Yehi cakkaraṭanaṇa saddhiṃ ākāse samaṇaṇiṃvattaṃmaṇehi ṭiṇi cakkāni ekato paṇiṃvattantaṇi viya khāyanti. Ayaṃassa sabbaso sabbākāraparipūrātā.

Taṃ paṇetaṃ evaṃ sabbākāraparipūraṃ paḷatiyā sāyaṃsaḷbhattaṃ bhuṇṇitvā attano attano ghaṛadvāre pañṇattaṃsaneṃsu nisīditvā pavattaḷaḷhāsaḷḷāpesu maṇussesu vīṭhicaṭukkādīsū kiḷamaṇe ḍaṛakaḷane nāṭiuccena nāṭiṇiceṇa vaṇasaṇḍamaṭṭhaḷāsannaṇa ākāsaṇpaḍesena upasobhaṃyaṃmaṇaṃ viya, rukḷhaṃsāḷhaggaṇi dvāḍasaṃyoḷanaṭo paṭṭhāya suṃyaṃmaṇena maḍhuraṃssaṇa saṭṭānaṃ soṭāni oḍhāṇyaṃmaṇaṃ yoḷanaṭo paṭṭhāya nāṇappaḷhāsaṃuḍayaṃsaṃuḷḷaḷena vaṇṇena naṃaṇāni samaḷkaḍḍhaṇtaṃ viya, raṇṇo cakkavattissa puñṇānubhāvaṃ ugghosaṃyaṇtaṃ viya, rāḷaḍhāṇiyā abhimaḷkhaṃ āgaḷchati.

Athassa cakkaratanassa saddasavaneneva - “kuto nu kho, kassa nu kho ayam saddo”ti āvajjitahadayānaṃ puratthimadisam ālokayamānānaṃ tesam manussānaṃ aññataro aññataraṃ evamāha - “passatha, bho, acchariyaṃ, ayam puñṇacando pubbe eko uggacchati, ajjeva pana attadutiyo uggato, etañhi rājahaṃsamithunamiva puñṇacandamithunaṃ pubbāpariyena gaganatalaṃ abhilaṅghatī”ti. Tamañño āha - “kiṃ kathesi, samma, kuhiṃ nāma tayā dve puñṇacandā ekato uggacchantā diṭṭhapubbā, nanu esa tapanīyaraṃsidhāro piñcharakiraṇo divākaro uggato”ti, tamañño hasitaṃ katvā evamāha - “kiṃ ummattosi, nanu idāneva divākaro atthaṅgato, so kathaṃ imaṃ puñṇacandaṃ anubandhamāno uggacchissati? Addhā panetaṃ anekaratanappabhāsamudayujjalaṃ ekassāpi puññavato vimānaṃ bhavissatī”ti. Te sabbepi apasārayantā aññe evamāhaṃsu - “bho, kiṃ bahum vilapatha, nevāyaṃ puñṇacando, na sūriyo na devavimānaṃ. Na hetesaṃ evarūpā sirisampatti atthi, cakkaratanena pana etena bhavitabba”nti.

Evam pavattasallāpasseva tassa janassa candamaṇḍalaṃ ohāya taṃ cakkarataṃ abhimukhaṃ hoti. Tato tehi - “kassa nu kho idaṃ nibbatta”nti vutte bhavanti vattāro - “na kassaci aññassa, nanu amhākaṃ mahārājā pūritacakkavattivatto, tassetam nibbatta”nti. Atha so ca mahājano, yo ca añño passati, sabbo cakkarataṃ eva anugacchati. Taṃ cāpi cakkarataṃ raññoyeva atthāya attano āgatabhāvaṃ ñāpetukāmaṃ viya sattakkhattuṃ pākāramatthakeneva nagaraṃ anusaṃyāyitvā, atha rañño antepuraṃ padakkhiṇaṃ katvā, antepurassa ca uttarasīhapañjarasadise ṭhāne yathā gandhapupphādīhi sukhena sakkā hoti pūjetuṃ, evaṃ akkhāhataṃ viya tiṭṭhati.

Evam ṭhitassa panassa vātapānachiddādīhi pavisitvā nānāvīrāgaratanappabhāsamujjalaṃ antopāsādaṃ alaṅkurumānaṃ pabhāsamūhaṃ disvā dassanattāya sañjātābhilāso rājā hoti. Parijanopissa piyavacanapābhatena āgantvā tamatthaṃ nivedeti. Atha rājā balavapītipāmojjaphuṭasarīro pallaṅkaṃ mocetvā utṭhāyāsanaṃ sīhapañjarasamīpaṃ gantvā taṃ cakkarataṃ disvā “sutaṃ kho pana meta”ntiādikaṃ cintanaṃ cintayati. Mahāsudassanassāpi sabbaṃ taṃ tatheva ahosi. Tena vuttaṃ - “disvā rañño mahāsudassanassa...pe... assaṃ nu kho ahaṃ rājā cakkavattī”ti. Tattha so hoti rājā cakkavattīti kittāvatā cakkavattī hotīti? Ekaṅguladvaṅgulamattampi cakkaratane ākāsaṃ abbhuggantvā pavatte idāni tassa pavattāpanatthaṃ yaṃ kātappaṃ, taṃ dassento atha kho ānandātiādimaṃ.

244. Tattha utṭhāyāsanaṃ nisinnāsanato utṭhahitvā cakkaratanasamīpaṃ āgantvā. Suvaṇṇabhiṅkāraṃ gahetvāti hatthisoṇḍasadisapanāliṃ suvaṇṇabhiṅkāraṃ ukkhipitvā. Anvadeva rājā mahāsudassano saddhiṃ caturaṅginīyā senāyāti sabbacakkavattīnañhi udakena abbhukkiritvā - “abhivijjātu bhavaṃ cakkaratana”nti vacanasamanantameva vehāsaṃ abbhuggantvā cakkarataṃ pavattati. Yassa pavatti samakālameva so rājā cakkavattī nāma hoti. Pavatte pana cakkaratane taṃ anubandhamānova rājā cakkavattiyānavaraṃ āruya vehāsaṃ abbhuggacchati. Athassa chattacāmarādihattho parijano ceva antepurajano ca tato nānākārakaṇḍakavacādisannāhavibhūsitena vividhābharaṇappabhāsamujjalena samussitaddhajapaṭākapaṭimaṇḍitena attano attano balakāyena saddhiṃ uparājasenāpatipabhutayopi vehāsaṃ abbhuggantvā rājānameva parivārenti.

Rājayuttā pana janasaṅgahatthaṃ nagaravīthīsu bheriyo carāpentī - “tātā, amhākaṃ rañño cakkarataṃ nibbattaṃ, attano vibhavānurūpena maṇḍitapasādhikā sannipatathā”ti. Mahājano pana pakatīyā cakkaratanasaddeneva sabbakiccāni

pahāya gandhapupphādīni ādāya sannipatitova sopi sabbo vehāsaṃ abbhuggantvā rājānameva parivāreti. Yassa yassa hi rañña saddhiṃ gantukāmatācittaṃ uppajjati, so so ākāsagatova hoti. Evaṃ dvādasayojanāyāmaṃvutthārā parisā hoti. Tattha ekapurisopi chinnabhinnasārīro vā kiliṭṭhavadattho vā natthi. Suciparivāro hi rājā cakkavattī. Cakkavattiparisā nāma vijjādharaṇṇasārīro viya ākāse gacchamānā indanīlamanītaṃ vippakīṇṇaratanasādisā hoti. Mahāsudassanassāpi tattheva ahosi. Tena vuttaṃ - “anvadeva rājā mahāsudassano saddhiṃ caturaṅginīyā senāyā”ti.

Taṃ pana cakkaratanaṃ rukkhaggānaṃ uparūpari nātiuccena nātinīcena gaganappadesena pavattati. Yathā rukkhānaṃ pupphaphalapallavehi atthikā, tāni sukhena gahetuṃ sakkonti. Yathā ca bhūmiyaṃ ṭhitā “esa rājā, esa uparājā, esa senāpati”ti sallakkhetuṃ sakkonti. Tānādisu ca iriyāpathesu yo yena icchatī, so teneva gacchati. Cittakammādisippapasutā cettha attano attano kiccaṃ karontāyeva gacchanti. Yattheva hi bhūmiyaṃ, tathā tesāṃ sabbakiccāni ākāseva ijjhanti. Evaṃ cakkavattiparisāṃ gahetvā taṃ cakkaratanaṃ vāmapassena sineruṃ pahāya mahāsamuddassa uparibhāgena sattasahassayojanappamāṇaṃ pubbavidehaṃ gacchati.

Tattha yo vinibbedhena dvādasayojanāya, parikkhepato chattiṃsayojanāya parisāya sannivesakkhāmo sulabhāhārūpakaraṇo chāyudakasampanno sucisamatalo ramaṇīyo bhūmibhāgo, tassa uparibhāge taṃ cakkaratanaṃ akkhāhataṃ viya tiṭṭhati. Atha tena saññāṇena so mahājano otarivā yathāruci nahānabhojanādīni sabbakiccāni karonto vāsaṃ kappeti. Mahāsudassanassāpi sabbaṃ tattheva ahosi. Tena vuttaṃ - “yasmim kho panānanda, padese cakkaratanaṃ patiṭṭhāti, tattha so rājā mahāsudassano vāsaṃ upagacchi saddhiṃ caturaṅginīyā senāyā”ti.

Evaṃ vāsaṃ upagate cakkavattimhi ye tattha rājāno, te “paracakkaṃ āgata”nti sutvāpi na balakāyaṃ sannipātetvā yuddhasajjā honti. Cakkaratanaṃ hi uppattisamanantaramēva natthi so satto nāma, yo paccatthikasaññāya taṃ rājānaṃ ārabha āvudhaṃ ukkhipituṃ visaheyya. Ayamānubhāvo cakkaratanaṃ.

Cakkānubhāvena hi tassa rañño,
Arī asesā damathaṃ upenti;
Arindamaṃ nāma narādhipassa,
Teneva taṃ vuccati tassa cakkanti.

Tasmā sabbepi te rājāno attano attano rajjasirivibhavānurūpaṃ pābhaṃ gahetvā taṃ rājānaṃ upagamma onatasirā attano mōḷimaṇippabhābhisekena tassa pādapūjaṃ karontā - “ehi kho, mahārājā”tiādīhi vacanehi tassa kiṃkārapaṭisāvitāṃ āpajjanti. Mahāsudassanassāpi tattheva akāṃsu. Tena vuttaṃ - “ye kho, panānanda, puratthimāya disāya...pe... anusāsa, mahārājā”ti.

Tattha svāgatanti su āgataṃ. Ekasmiṃhi āgate socanti, gate nandanti. Ekasmiṃ āgate nandanti, gate socanti, tādiso tvaṃ āgamananandano, gamanasocano. Tasmā tava āgamaṃ suāgamananti vuttaṃ hoti. Evaṃ vutte pana rājā cakkavattī nāpi - “ettakaṃ nāma me anuvassaṃ baliṃ upakappethā”ti vadati, nāpi aññassa bhogaṃ acchinditvā aññassa deti. Attano pana dhammarājabhāvassa anurūpāya paññāya pāṇātipātādīni upaparikkhitvā pemaṇīyena mañjunā sareṇa - “passatha tātā, pāṇātipāto nāmesa āsevito bhāvito bahulīkato nirayaṃvattaniko hoti”tiādīnaṃ nayena dhammaṃ desetvā “pāṇo na hantabbo”tiādikaṃ ovādaṃ deti.

Mahāsudassanopi tatheva akāsi, tena vuttaṃ - “rājā mahāsudassano evamāha - ‘pāṇo na hantabbo...pe... yathābhuttañca bhuñjathā’ti”. Kiṃ pana sabbepi rañño imaṃ ovādaṃ gaṇhantīti? Buddhassāpi tāva sabbe na gaṇhanti, rañño kiṃ gaṇhissantīti. Tasmā ye paṇḍitā vibhāvino, te gaṇhanti. Sabbe pana anuyantā bhavanti. Tasmā ye kho panānandātiādimāha.

Atha taṃ cakkaratanaṃ evaṃ pubbavidehavāsīnaṃ ovāde dinne katapātarāse cakkavattibalena vehāsaṃ abbhuggantvā puratthimasamuddaṃ ajjhogāhati. Yathā yathā ca taṃ ajjhogāhati, tathā tathā agadagandhaṃ ghāyitvā saṅkhittaphaṇo nāgarājā viya, saṅkhittaūmivipphāraṃ hutvā ogacchamānaṃ mahāsamuddasalilaṃ yojanamattaṃ ogantvā antosamudde veḷuriyabhitti viya tiṭṭhati. Taṅkhaṇaṇṇeva ca tassa rañño puññasiriṃ daṭṭhukāmāni viya mahāsamuddatale vippakiṇṇāni nānāratanāni tato tato āgantvā taṃ padesaṃ pūrayanti. Atha sā rājaparisā taṃ nānāratanapariṇāmaṃ mahāsamuddatalaṃ disvā yathāruci ucchaṅgādīhi ādiyati, yathāruci ādinnaratanāya pana parisāya taṃ cakkaratanaṃ paṭinivattati. Paṭinivattamāne ca tasmīṃ parisā aggato hoti, majjhe rājā, ante cakkaratanaṃ. Tampi jalaṇḍhikaṃ palobhiyamānaṃ cakkaratanaṃ, asahamānaṃ ca tena viyogaṃ nemimaṇḍalapariyantaṃ abhihanantaṃ niraṇṇamaṃ upagacchati. Evaṃ rājā cakkavattī puratthimamahāsamuddapariyantaṃ pubbavidehaṃ abhivijinitvā dakkhiṇasamuddapariyantaṃ jambudīpaṃ vijetukāma cakkaratanaṃ maggena dakkhiṇasamuddābhimukho gacchati. Mahāsudassanopi tatheva agamāsi. Tena vuttaṃ - “atha kho, ānanda, cakkaratanaṃ puratthimaṃ samuddaṃ ajjhogāhetvā paccuttarivā dakkhiṇaṃ disaṃ pavattī”ti.

Evaṃ pavattamānassa pana tassa pavattanavidhānaṃ, senāsanniveso, paṭirājāgamaṃ, tesaṃ anusāsanippadānaṃ dakkhiṇasamuddaajjhogāhanaṃ samuddasalilassa ogacchamānaṃ ratanānaṃ ādānanti sabbā purimaṇyeneva veditaṃ.

Vijinitvā pana taṃ dasasahassayojanappamāṇaṃ jambudīpaṃ dakkhiṇasamuddatopi paccuttarivā sattayojanasahassappamāṇaṃ aparagoyānaṃ vijetaṃ pubbe vuttanayeneva gantvā tampi samuddapariyantaṃ tatheva abhivijinitvā pacchimasamuddatopi uttarivā aṭṭhayojanasahassappamāṇaṃ uttarakuruṃ vijetaṃ tatheva gantvā tampi samuddapariyantaṃ tatheva abhivijiya uttarasamuddato paccuttarati.

Ettāvataṃ rañña cakkavattinā cāturaṅgāya pathaviyā ādhipaccaṃ adhigataṃ hoti. So evaṃ vijitavijayo attano rājasirisaṃpattidassanattaṃ saparisaṃ uddhaṃ gaganatalaṃ abhilaṅghitvā suvikaṣitapadumakumudapuṇḍarīkavanavicitte cattāro jātassare viya pañcasatapañcasataparittadīpaparivāre cattāro mahādīpe oloketvā cakkaratanaṃ maggena yathānukamaṃ attano rājadhāniṃ paccāgacchati. Atha taṃ cakkaratanaṃ antepuradvāraṃ sobhayaṃ viya hutvā tiṭṭhati.

Evaṃ paṭiṭṭhite pana tasmīṃ cakkaratane rājantepure ukkāhi vā dīpikāhi vā kiñci karaṇīyaṃ na hoti, cakkaratanaṃ rājanāyeva rattiṃ andhakāraṃ vidhamatiyeva. Ye pana andhakāratthikā honti, tesaṃ andhakāraṃ na hoti. Mahāsudassanassāpi sabbametaṃ tatheva ahosi. Tena vuttaṃ - “dakkhiṇaṃ samuddaṃ ajjhogāhetvā...pe... evarūpaṃ cakkaratanaṃ pāturahosi”ti.

Hatthiratanavaṇṇanā

246. Evaṃ pātubhūtacakkaratanasseva cakkavattino amaccā pakatimaṅgalahatthiṭṭhānaṃ samaṃ sucibhūmibhāgaṃ kāretvā haricandanādīhi surabhiḡandhehi upalimpāpetvā heṭṭhā vicittavaṇṇasurabhikususamasamokiṇṇaṃ upari suvaṇṇatārakānaṃ antarantarā samosaritamānuññakusumadāmapaṭimaṇḍitavitānaṃ devavimānaṃ viya abhisāṅkharitvā - “evarūpassa nāma deva hatthiratanassa āgamaṇaṃ cintethā”ti vadanti. So pubbe vuttanayeneva mahādānaṃ datvā sīlāni ca samādāya taṃ puññasampattiṃ āvajjanto nisīdi. Athassa puññānubhāvacodito chaddantakulā vā uposathakulā vā taṃ sakkāravisesaṃ anubhavitukāmo taruṇaravimaṇḍalābhīrattacaraṇagīvāmukhapaṭimaṇḍitavisuddhasetasarīro sattapaṭiṭṭho susaṇṭhitaāṅgapaccaṅgasanniveso vikaṣitarattapadumacārupokkharo iddhiṃ yogī viya vehāsagamanasamattho manosiḷacuṇṇarañjitapariyāto viya rajatapabbato hatthiseṭṭho āgantvā tasmīṃ padese tiṭṭhati. So chaddantakulā āgacchanto sabbakaniṭṭho āgacchati. Uposathakulā āgacchanto sabbajeṭṭho. Pāḷiyaṃ pana uposatho nāgarājā icceva āgataṃ. Nāgarājā nāma kassaci aparibhogo, sabbakaniṭṭho āgacchatīti aṭṭhakathāsu vuttaṃ. Svāyaṃ pūritacakkavattivattānaṃ cakkavattīnaṃ vuttanayeneva cintayantānaṃ āgacchati. Mahāsudassanassa pana sayameva pakatimaṅgalahatthiṭṭhānaṃ āgantvā taṃ hatthiṃ apanetvā tattha aṭṭhāsi. Tena vuttaṃ - “puna caparaṃ ānanda...pe... nāgarājā”ti.

Evaṃ pātubhūtaṃ pana taṃ hatthiratanāṃ disvā hatthigopakādayo haṭṭhatuṭṭhā vegena gantvā rañño ārocenti. Rājā turitaturito āgantvā taṃ disvā pasannacitto - “bhaddakaṃ vata bho hatthiyānaṃ, sace damathaṃ upeyyā”ti cintayanto hatthaṃ pasāreti. Atha so gharadhenuvacchako viya kaṇṇe olambitvā sūratabhāvaṃ dassento rājānaṃ upasaṅkamati. Rājā taṃ ārohitukāmo hoti. Athassa pariyaṇā adhippāyaṃ ṇatvā taṃ hatthiratanāṃ suvaṇṇaddhajaṃ suvaṇṇālaṅkāraṃ hemajālapaṭicchannaṃ katvā upanenti. Rājā taṃ anisīdāpetvāva sattaratanamayāya nisseṇiyā āruya ākāsaḡamananinnacitto hoti. Tassa saha cittuppādeneva so nāgarājā rājahaṃso viya indaṇīlamaṇippabhājālaṃ nīlagaganatalaṃ abhilaṅghati. Tato cakkacārikāya vuttanayeneva sakalarājaparisā. Iti sapariṇā rājā antopātarāseyyeva sakalapathaviṃ anusaṃyāyitvā rājadhāniṃ paccāgacchati. Evaṃ mahiddhikaṃ cakkavattino hatthiratanāṃ hoti. Mahāsudassanassāpi tādisameva ahoṣi. Tena vuttaṃ - “disvā rañño...pe... pāturahosī”ti.

Assaratanavaṇṇanā

247. Evaṃ pātubhūtahatthiratanassa pana cakkavattino amaccā pakatimaṅgalaassaṭṭhānaṃ sucisamatālaṃ kāretvā alaṅkaritvā ca purimanayeneva rañño tassa āgamanacintanattaṃ ussāhaṃ janenti. So purimanayeneva katadānaṃ mānanaṃ sakkāro samādinnaṃ sīlabbato pāsādatale sukhānisinno puññasampattiṃ samanussarati. Athassa puññānubhāvacodito sindhavaḡulato vijjulatāvinaddhasaradakaḷasetavalāhakarāsisassirīko rattapādo rattatuṇḡo candappabhāpuñjasadisasuddhasiniddhaghanaṃ samhatasarīro kākaḡivā viya indaṇīlamaṇi viya ca kāḷavaṇṇena sīsena samannāgatattā kāḷasīsoṭi suṭṭhu kappetvā ṭhapitehi viya muṇjasadisēhi saṇhavaṭṭaujugatehi kesehi samannāgatattā muṇjakeso vehāsaṅgaṃ valāhako nāma assarājā āgantvā tasmīṃ ṭhāne paṭiṭṭhāti. Mahāsudassanassa panesa hatthiratanāṃ viya āgato. Sesāṃ sabbāṃ hatthiratanāṃ vuttanayeneva veditabbaṃ. Evarūpaṃ assaratanāṃ sandhāya bhagavā - “puna ca para”ntiādimāha.

Maṇiratanavaṇṇanā

248. Evaṃ pātubhūtaassaratanassa pana rañño cakkavattino catuhatthāyāmaṃ sakaṭaṇābhisamapariṇāhaṃ ubhosu antesu kaṇṇikapariyantato viniggatehi suparisuddhamuttakalāpehi dvīhi kañcanapadumehi alaṅkataṃ caturāsītimaṇisahassaparivāraṃ tārāgaṇaparivutassa puṇṇacandasassiriṃ pharamānaṃ viya vepullapabbatato maṇiratanam āgacchati. Tassevaṃ āgatassa muttājālake ṭhapetvā veḷuparamparāya saṭṭhihatthappamāṇaṃ ākāsaṃ āropitassa rattibhāge samantā yojanappamāṇaṃ okāsaṃ ābhā pharati, yāya sabbo so okāso aruṇuggamanavelā viya sañjātāloko hoti. Tato kassakā kasikammaṃ vāṇijā āpaṇugghāṭanaṃ te te sippino taṃ taṃ kammantaṃ payojenti “divā”ti maññaṃanā. Mahāsudassanassāpi sabbaṃ taṃ tattheva ahosi. Tena vuttaṃ - “puna ca paraṃ ānanda,...pe... maṇiratanam pāturahosi”ti.

Itthiratanavaṇṇanā

249. Evaṃ pātubhūtamaṇiratanassa pana cakkavattino visayasukhavisesassa visesakāraṇaṃ itthiratanam pātubhavati. Maddarājakulato vā hissa aggamahesiṃ ānenti, uttarakuruto vā puññaṇubhāvena sayaṃ āgacchati. Avasesā panassā sampatti - “puna ca paraṃ, ānanda, rañño mahāsudassanassa itthiratanam pāturahosi, abhirūpā dassanīyā”tiādinā nayena pāḷiyamyeva āgatā.

Tattha saṇṭhānapāripūriyā adhikaṃ rūpaṃ assāti abhirūpā. Dissamānāva cakkhūni piṇayati, tasmā aññaṃ kiccavikkhepaṃ hitvāpi daṭṭhabbāti dassanīyā. Dissamānāva somanassavasena cittaṃ pasādetīti pāsādikā. Paramāyāti evaṃ pasādāvahattā uttamāya. Vaṇṇapokkharatāyāti vaṇṇasundaratāya. Samannāgatāti upetā. Abhirūpā vā yasmā nātidīghā nātirassā. Dassanīyā yasmā nātikisā nātithūlā. Pāsādikā yasmā nātikālikā nāccodātā. Paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā yasmā abhikkantā mānusaṇṇaṃ appattā dībbavaṇṇaṃ. Manussānañhi vaṇṇābhā bahi na niccharati. Devānaṃ pana atidūrampi niccharati.

Tassā pana dvādasahatthappamāṇaṃ padesaṃ sarīrābhā obhāseti. Nātidīghādīsū cassā paṭhamayugaḷena ārohasampatti, duttiyayugaḷena pariṇāhasampatti, tatiyayugaḷena vaṇṇasampatti vuttā. Chahi vāpi etehi kāyavipattiyā abhāvo, atikkantā mānusaṇṇanti iminā kāyasampatti vuttā. Tūlapicuno vā kappāsapicuno vāti sappimaṇḍe pakkhipitvā ṭhapitassa satavāravihatassa tūlapicuno vā kappāsapicuno vā. Sīteti rañño sītakāle. Uṇheti rañño uṇhakāle. Candanagandhoti niccakālameva supisitassa abhinavassa catujjāṭisamāyojitassa haricandanassa gandho kāyato vāyati. Uppalagandho vāyatīti hasitakathitakālesu mukhato taṅkhaṇaṃ vikasitasseva nīluppalassa atisurabhigandho vāyati.

Evaṃ rūpasamphassagandhasampattiyuttāya panassā sarīrasampattiyā anurūpaṃ ācāraṃ dassetuṃ taṃ kho panātiādi vuttaṃ. Tattha rājānaṃ disvā nisinnāsanato aggidaḍḍhā viya paṭhamameva uttātīti pubbuṭṭhāyinī. Tasmīṃ nisinne tassa tālavaṇṇena bijanādikiccaṃ katvā pacchā nipatati nisīdatīti pacchānipātīnī. Kiṃ karomi, te devāti vācāya kiṃ-kāraṃ paṭisāvetīti kiṃ kārapaṭissāvinī. Rañño manāpameva carati karotīti manāpacārinī. Yaṃ rañño piyaṃ tadeva vadatīti piyavādinī.

Idāni - “svāssā ācāro bhāvavisuddhiyāva, na sāṭṭheyyanā”ti dassetum taṃ kho panātiādimāha. Tattha no aticarīti na atikkamitvā cari, ṭhapetvā rājānaṃ aññaṃ purisaṃ cittenapi na patthesīti vuttaṃ hoti.

Tattha ye tassā ādimhi “abhirūpā”tiādayo, ante “pubbuṭṭhāyini”tiādayo guṇā vuttā, te pakatiguṇā eva. “Atikkantā mānusiyaṇṇa”ntiādayo pana cakkavattino puññaṃ upanissāya cakkaratanapātubhāvato paṭṭhāya purimakammānubhāvena nibbattāti veditabbā.

Abhirūpatādikāpi vā cakkaratanapātubhāvato paṭṭhāya sabbākāraparipūrā jātā. Tenāha - “evarūpaṃ itthiratanam pāturahosī”ti.

Gahapatiratanavaṇṇanā

250. Evaṃ pātubhūtaithiratanassa pana rañño cakkavattino dhanakaraṇīyānaṃ kiccānaṃ yathāsukhaṃ pavattanatthaṃ gahapatiratanam pātubhavati. So pakatiyāva mahābhogo, mahābhogakule jāto. Rañño dhanarāsivaḍḍhako seṭṭhigahapati hoti. Cakkaratanānubhāvasahitaṃ panassa kammavipākajaṃ dibbacakkhu pātubhavati, yena antopathaviyampi yojanabbhantare nidhiṃ passati, so taṃ sampattiṃ disvā tuṭṭhamānaso gantvā rājānaṃ dhanena pavāretvā sabbāni dhanakaraṇīyāni sampādeti. Mahāsudassanassāpi tatheva sampādesi. Tena vuttaṃ - “puna caparaṃ ānanda...pe... evarūpaṃ gahapatiratanam pāturahosī”ti.

Pariṇāyakaratanavaṇṇanā

251. Evaṃ pātubhūtagahapatiratanassa pana rañño cakkavattissa sabbakiccasamvidhānasamatthaṃ pariṇāyakaratanam pātubhavati. So rañño jeṭṭhaputtova hoti. Pakatiyā eva so paṇḍito byatto medhāvī vibhāvī. Rañño puññānubhāvaṃ nissāya panassa attano kammānubhāvena paracittaññaṃ uppajjati. Yena dvādasayojanāya rājaparisāya cittācāraṃ ñatvā rañño hite ca ahite ca vavatthapetum samattho hoti, sopi taṃ attano ānubhāvaṃ disvā tuṭṭhahadayo rājānaṃ sabbakiccānusāsanena pavāreti. Mahāsudassanampi tatheva pavāresi. Tena vuttaṃ - “puna caparaṃ...pe... pariṇāyakaratanam pāturahosī”ti.

Tattha ṭhapetabbaṃ ṭhapetunti tasmim tasmim ṭhānantare ṭhapetabbaṃ ṭhapetum.

Catuiddisamannāgatavaṇṇanā

252. Samavepākiniyāti samavipācaniyā. Gahaṇiyāti kammajatejodhātuyā. Tattha yassa bhuttamattova āhāro jīrati, yassa vā pana puṭabhattaṃ viya tattheva tiṭṭhati, ubhopete na samavepākiniyā samannāgatā. Yassa pana puna bhattachāle bhattachando uppajjateva, ayaṃ samavepākiniyā samannāgatoti.

Dhammapāsādapokkharāṇivaṇṇanā

253. Māpesi khoti nagare bheriṃ carāpetvā janarāsīṃ kāretvā na māpesi, rañño pana saha cittuppādeneva bhūmiṃ bhinditvā caturāsīti pokkharāṇīsahassāni nibbattiṃsu. Tāni sandhāyetaṃ vuttaṃ. Dvīhi vedikāhīti ekāya iṭṭhakānaṃ pariyanteyeva parikkhittā ekāya pariveṇaparicchedapariyante. Etadahosīti kasmā ahosi? Ekadivasam kira nahatvā ca pivitvā ca gacchantam mahājanaṃ mahāpuriso oloketvā ime ummattakaveseneva gacchanti. Sace etesaṃ ettha piḷandhanapupphāni bhavyeyum, bhaddakaṃ siyāti. Athassa etadahosi. Tattha sabbotukanti pupphaṃ nāma ekasmiṃyeva utumhi pupphati. Ahaṃ pana tathā karissāmi - “yathā sabbesu

utūsu pupphissatī”ti cintesim. Ropāpesīti nānāvaṇṇauppalaḍḍhādīni tato tato āharāpetvā na ropāpesi, saha cittuppādeneva panassa sabbaṃ ijjhati. Taṃ loka rañña ropitanti mañña. Tena vuttaṃ - “ropāpesī”ti. Tato paṭṭhāya mahājano nānappaḍḍhaṃ jalajathalaḍḍhaṃ piḷandhitvā nakkhattaṃ kiḷamāno viya gacchati.

254. Atha rājā tato uttaripi janaṃ sukkasamappitaṃ kātukāmo - “yaṃnūnāhaṃ imāsaṃ pokkharāṇīnaṃ tīre”tiādīnā janassa sukhavidhānaṃ cintetvā sabbaṃ akāsi. Tattha nhāpesunti añño sarīraṃ ubbaṭṭesi, añño cuṇṇāni yojesi, añño tīre nahāyantaṃ udakaṃ āhari, añño vatthāni paṭiggaḥesi ceva adāsi ca.

Paṭṭhapesi khoti kathaṃ paṭṭhapesi? Itthīnañca purisānañca anucchavike alaṅkāre kāretvā itthimattameva tattha paricāvasena sesaṃ sabbaṃ pariccāgavasena ṭhapetvā rājā mahāsudassano dānaṃ deti, taṃ paribhuñjathāti bheriṃ carāpesi. Mahājano pokkharāṇītiṃ āgantvā nahatvā vatthāni parivattetvā nānāgandhehi vilitto piḷandhanaviccittamālo dānaggaṃ gantvā anekappaḍḍhesu yāgubhattakajakesu aṭṭhavidhapānesu ca yo yaṃ icchati, so taṃ khāditvā ca pivetvā ca nānāvaṇṇāni khomasukhumāni vatthāni nivāsetvā sampattiṃ anubhavitvā yesaṃ tādisāni atthi, te ohāya gacchanti. Yesaṃ pana natthi, te gahetvā gacchanti. Hatthiassayānādīsipi nisīditvā thokaṃ vicarivā anattikā ohāya, atthikā gahetvā gacchanti. Varasayanesu nipajjitvā sampattiṃ anubhavitvā anattikā ohāya, atthikā gahetvā gacchanti. Itthīhi saddhiṃ sampattiṃ anubhavitvā anattikā ohāya, atthikā gahetvā gacchanti. Sattavidharatanapasādhanaṃ ca pasādhettvāpi sampattiṃ anubhavitvā anattikā ohāya, atthikā gahetvā gacchanti. Tampi dānaṃ utṭhāya samuṭṭhāya dīyateva. Jambudīpavāsikānaṃ aññaṃ kammaṃ natthi, rañña dānaṃ paribhuñjantāva vicaranti.

255. Atha brāhmaṇagahapatikā cintesum - “ayaṃ rājā evarūpaṃ dānaṃ dadantopi ‘mayhaṃ taṇḍulādīni vā khīrādīni vā dethā’ti na kiñci āharāpeti, na kho pana amhākaṃ - ‘rājā āharāpetī’ti tuṇhīmāsituṃ patirūpa”nti te bahuṃ sāpateyyaṃ saṃharitvā rañña upanāmesum. Tasmā - “atha kho, ānanda, brāhmaṇagahapatikā”tiādīmāha. Evaṃ samacintesunti kasmā evaṃ cintesum? Kassaci gharato appaṃ ābhataṃ, kassaci bahu. Tasmīṃ paṭisaṃhariyamāne - “kiṃ taveva gharato sundaraṃ ābhataṃ, na mayhaṃ gharato, kiṃ taveva gharato bahu, na mayha”nti evaṃ kalahasaddopi uppajjeyya, so mā uppajjitthāti evaṃ samacintesum.

256. Ehi tvaṃ sammāti ehi tvaṃ vayassa. Dhammaṃ nāma pāsādanti pāsādassa nāmaṃ āropetvā āṇāpesi. Vissakammo pana kīva mahanto deva pāsādo hotūti paṭipucchitvā dīghato yojanaṃ vitthārato aḍḍhayojanaṃ sabbaratanamayova hotūti vuttepi ‘evaṃ hotu, bhaddaṃ tava vacana’nti tassa paṭissuṇitvā dhammarājānaṃ sampaṭicchāpetvā māpesi. Tattha evaṃ bhaddaṃ tavāti kho ānandāti evaṃ bhaddaṃ tava iti kho ānanda. Paṭissutvāti sampaṭicchitvā, vatvāti attho. Tuṇhībhāvenāti samaṇadhammapaṭipattikaraṇokāso me bhavissatīti icchanto tuṇhībhāvena adhivāsesi. Sāramayoti candanasāramayo.

257. Dvīhi vedikāhīti ettha ekā vedikā panassa uṇhīsamatthake ahosi, ekā heṭṭhā paricchedamatthake.

258. Duddikkho ahosīti duuddikkho, pabhāsampattiyā duddasoti attho. Musatīti harati phandāpeti niccalabhāvena paṭiṭṭhātuṃ na deti. Viddheti ubbidhe, meghavigamena dūrībhūtetī attho. Deveti ākāse.

259. Māpesi khoti ahaṃ imasmim̐ t̐hāne pokkharāṇim̐ māpemi, tumhākaṃ gharāni bhindathāti na evaṃ kāretvā māpesi. Cittuppādavaseneva panassa bhūmim̐ bhinditvā tathārūpā pokkharāṇī ahosi. Te sabbakāmeḥīti sabbehi icchiticchitavatthūhi, samaṇe samaṇaparikkhārehi, brāhmaṇe brāhmaṇaparikkhārehi santappesīti.

Paṭhamabhāṇavāraṇṇanā niṭṭhitā.

Jhānasampattivaṇṇanā

260. Mahiddhikoti cittuppādavaseneva caturāsītipokkharāṇīsaḥassānaṃ nibbattisaṅkhātāya mahatiyā iddhiyā samannāgato. Mahānubhāvoti tesam̐yeva anubhavitabbānaṃ mahantatāya mahānubhāvena samannāgato. Seyyathidanti nipāto, tassa - “katamesaṃ tiṇṇa”nti attho. Dānassāti sampattipariccāgassa. Damassāti ālavakasutte paññā damoti āgato. Idha attānaṃ damentena kataṃ uposathakammaṃ. Saṃyamassāti sīlassa.

Bodhisattapubbayogavaṇṇanā

Idha t̐hatvā panassa pubbayogo veditabbo - rājā kira pubbe gahapatikule nibbatti. Tena ca samayena dharamānakasseva kassapabuddhassa sāsane eko thero araṇṇe vāsaṃ vasati, bodhisatto attano kammena araṇṇaṃ pavitt̐ho theram̐ disvā upasaṅkamitvā vanditvā therassa nisajjanaṭṭhānacaṅkamaṇaṭṭhānāni oloketvā pucchi - “idheva, bhante, ayyo vasatī”ti? Āma, upāsakāti sutvā - “idheva ayyassa paṇṇasālaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti cintetvā attano kammaṃ pahāya dabbasambhāraṃ koṭṭetvā paṇṇasālaṃ katvā chādetvā bhittiyo mattikāya limpitvā dvāraṃ yojetvā kaṭṭhattharaṇaṃ katvā - “karissati nu kho paribhogaṃ, na karissatī”ti ekamantaṃ nisīdi. Thero antogāmato āgantvā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharaṇe nisīdi. Upāsakopi āgantvā vanditvā samīpe nisinno “phāsukā, bhante, paṇṇasālā”ti pucchi. Phāsukā, bhaddamukha, pabbajitasārūppātī. Vasissatha, bhante, idhāti? Āma, upāsakāti, so adhivāsanaṅkārena vasissatīti ṇatvā nibaddhaṃ mayhaṃ gharadvāraṃ āgantabbanti paṭijānāpetvā - “ekaṃ me, bhante, varaṃ dethā”ti āha. Atikkantavarā, upāsaka, pabbajitātī. Bhante, yaṅca kappati, yaṅca anavajjanti. Vadehi upāsakāti. Bhante, nibaddhavasanaṭṭhāne nāma manussā maṅgale vā amaṅgale vā āgamaṇaṃ icchanti, anāgacchantassa kujjhanti. Tasmā aṇṇaṃ nimantitaṭṭhānaṃ gantvāpi mayhaṃ gharaṃ pavisitvāva bhattakiccaṃ niṭṭhāpetabbanti. Thero adhivāsesi.

So paṇṇasālāya kaṭasāṭakaṃ pattharitvā maṅcapīṭhaṃ paññapesi, apassenam̐ nikkhipi, pādakathalikaṃ t̐hapesi, pokkharāṇim̐ khaṇi, caṅkamaṃ katvā vālikaṃ okiri, mige āgantvā bhittim̐ ghaṃsitvā mattikaṃ pātente disvā kaṇṭakavatim̐ parikkhipi. Pokkharāṇim̐ otaritvā udakaṃ ālulikaṃ karonte disvā anto pāsāṇehi cinitvā bahi kaṇṭakavatim̐ parikkhipitvā antovatipariyante tālapantiyo ropeti, mahācaṅkame sammaṭṭhaṭṭhānaṃ ālulente disvā caṅkamampi vatiyā parikkhipitvā antovatipariyante tālapantiṃ ropesi. Evaṃ āvāsaṃ niṭṭhapetvā therassa ticīvaraṃ, piṇḍapātaṃ, osadhaṃ, paribhogabhājanaṃ, āraṇṭakaṃ, pipphalikaṃ, nakhacchedanaṃ, sūcim̐, kattarayaṭṭhim̐, upāhanaṃ, udakatumbaṃ, chattaṃ, dīpakapallakaṃ, malaharaṇim̐. Parissāvanaṃ, dhamakaraṇaṃ, pattaṃ, thālakaṃ, yaṃ vā panaṇṇampi pabbajitānaṃ paribhogajātaṃ, sabbam̐ adāsi. Therassa bodhisattena adinnaparikkhāro nāma nāhosi. So sīlāni rakkhanto uposathaṃ karonto yāvajjivaṃ theram̐ upaṭṭhahi. Thero tattheva vasanto arahattaṃ patvā parinibbāyi.

Bodhisattopi yāvatāyukaṃ puññaṃ katvā devaloke nibbattitvā tato cuto manussalokaṃ āgacchanto kusāvatiyā rājadhāniyā nibbattitvā mahāsudassano rājā ahosi.

“Evaṃ nātimahantampi, puññaṃ āyatane kataṃ;
Mahāvīpākaṃ hotīti, kattaḃbaṃ taṃ vibhāvinā”.

Mahāvīyūhanti rajatamayaṃ mahākūṭāgāraṃ. Tattha vasitukāmo hutvā agamāsi, ettāvatā kāmavitakkāti kāmavitakka tayā ettāvatā nivattitabbaṃ, ito paraṃ tuyhaṃ abhūmi, idaṃ jhānāgāraṃ nāma, nayidaṃ tayā saddhiṃ vasanaṭṭhānanti evaṃ tayo vitakke kūṭāgāradvāreyeva nivattesi.

261. Paṭhamajjhānantiādīsu viṣuṃ kasiṇaparikkammakiccaṃ nāma natthi. Nīlakasiṇena atthe sati nīlamaṇiṃ, pītakasiṇena atthe sati suvaṇṇaṃ, lohita-kasiṇena atthe sati rattamaṇiṃ, odātakasiṇena atthe sati rajatanti olokita-olokitaṭṭhāne kasiṇameva paññāyati.

262. Mettāsahagatenātiādīsu yaṃ vattaḃbaṃ, taṃ sabbampi visuddhimagge vuttameva. Iti pāḷiyaṃ cattāri jhānāni, cattāri appamaññāneva vuttāni. Mahāpuriso pana sabbāpi aṭṭha samāpattiyo, pañca abhiññāyo ca nibbattetvā anulomapaṭilomādivasena cuddasahākārehi samāpattiyo pavisanto madhupaṭalaṃ paviṭṭhabhamaro madhurasena viya samāpattisukheneva yāpeti.

Caturāsītīnagarasahassādivaṇṇanā

263. Kusāvatīrājadhānippamukhānīti kusāvatī rājadhānī tesam nagarānaṃ pamukhā sabbasetṭhāti attho. Bhattābhīhāroti abhiharitabbabhattaṃ.

264. Vassasatassa vassasatassāti kasmā evaṃ cintesi? Tesam saddena ukkaṇṭhitvā, “samāpannassa saddo kaṇṭako”ti hi vuttaṃ. Tasmā saddena ukkaṇṭhito mahāpuriso. Atha kasmā mā āgacchantūti na vadati? Idāni rājā na passatīti nibaddhavattaṃ na labhissanti, taṃ tesam mā uppajjitthāti na vadati.

Subhaddādeviupasaṅkamanavaṇṇanā

265. Etadahosīti kadā etaṃ ahosi. Rañño kālaṅkiriya-divase. Tadā kira devatā cintesuṃ - “rājā anāthakālaṅkiriyaṃ mā karotu, orodhehi bahūhi dhītūhi puttehi parivāritova karotū”ti. Atha devīṃ āvaṭṭetvā tassā evaṃ cittaṃ uppādesuṃ. Pītāni vatthānīti tāni kira pakatīyā rañño manāpāni, tasmā tāni pārūpathāti āha. Ettheva devī tiṭṭhāti devī imaṃ jhānāgāraṃ nāma tumhehi saddhiṃ vasanaṭṭhānaṃ na hoti, jhānarativindanaṭṭhānaṃ mama, mā idha pāvisīti.

266. Etadahosīti loka sattā nāma maraṇāsannakāle ativiya virocanti, tenassa rañño vip̐pasannāndriyabhāvaṃ disvā evaṃ ahosi, tato mā rañño kālaṅkiriyaṃ ahosīti tassa kālaṅkiriyaṃ aniccamānā sampati guṇamassa kathayitvā tiṭṭhamānākāraṃ karissāmīti cintetvā imāni te devātiādīmāha. Tattha chandaṃ janehīti pemaṃ uppādehi, ratīṃ karohi. Jīvite apekkhanti jīvite sāpekkhaṃ, ālayaṃ, taṇhaṃ karohīti attho.

Evaṃ kho maṃ tvaṃ devīti “mayaṃ kho, deva, itthiyo nāma pabbajitānaṃ upacāra-kathaṃ na jānāma, kathaṃ vadāma mahārājā”ti rājānaṃ “pabbajito aya”nti maññaṃ mānāya deviyā vutte - “evaṃ kho maṃ, tvaṃ devī, samudācarāhī”tiādīmāha. Garahitāti buddhehi paccekabuddhehi sāvakehi aññehi ca paṇḍitehi bahussutehi

garahitā. Kiṃ kāraṇā? Sāpekkhakālakiriya hi attanoyeva gehe
yakkhakukkuraajagoṇamahimsamūsikakukkuṭaūkāmaṅgulādibhāvena
nibbattanākāraṇaṃ hoti.

268. Atha kho, ānanda, subhaddā devī assūni puñchitvāti devī ekamantaṃ gantvā
roditvā kanditvā assūni puñchitvā etadavoca.

Brahmalokūpagamavaṇṇanā

269. Gahapatissa vāti kasmā āha? Tesam kira soṇasetṭhiputtādīnaṃ viya mahatī
sampatti hoti, soṇassa kira setṭhiputtassa ekā bhattapāti dve sataṣaṇṇāni agghati.
Iti tesam tādisaṃ bhattaṃ bhuttānaṃ muhuttaṃ bhattasammado bhattamucchā
bhattakilamatho hoti.

271. Yaṃ tena samayena ajjhāvasāmiṃti yattha vasāmi, taṃ ekaṃyeva nagaraṃ hoti,
avasesesu puttadhītādayo ceva dāsamanussā ca vasiṃsu. Pāsādakūṭāgāresupi eseva
nayo. Pallaṅkādisupi ekaṃyeva pallaṅkaṃ paribhuñjati, sesā puttādīnaṃ paribhogā
honti. Itthīsipi ekāva paccupaṭṭhāti, sesā parivāramattā honti, paridahāmiṃti ekameva
dussayugaṃ nivāsemi, sesāni parivāretvā vicarantānaṃ asītisaṇṇādhikānaṃ
soḷasannaṃ purisaṣaṇṇānaṃ honti. Bhuñjāmiṃti paramappamāṇena
nāḷikodanamattaṃ bhuñjāmi, sesaṃ parivāretvā vicarantānaṃ
cattālisaṇṇādhikānaṃ aṭṭhannaṃ purisaṣaṇṇānaṃ hotīti dasseti.
Ekathālipāko hi dasannaṃ janānaṃ pahoti.

Etāni pana caturāsīti nagarasahassāni ceva pāsādasahassāni ca kūṭāgārasahassāni
ca ekissāyeva paṇṇasālāya nissandena nibbattāni. Caturāsīti pallaṅkasahassāni
nipajjanatthāya dinnamañcakassa nissandena nibbattāni. Caturāsīti hatthisahassāni
assasahassāni rathasahassāni nisīdanatthāya dinnapīṭhassa nissandena nibbattāni.
Caturāsīti maṇisaṇṇāni ekadīpassa nissandena nibbattāni. Caturāsīti
pakkharaṇisaṇṇāni ekapokkharāṇiyā nissandena nibbattāni. Caturāsīti
itthisahassāni puttasaṇṇāni gahapatisaṇṇāni paribhogabhājanapattathālaka
dhamakaraṇa parissāvana āraṇṇāka pipphalaka nakhacchedana
kuṇṇikakaṇṇamalaharaṇī pādakathalika upāhana chatta kattarayaṭṭhidānassa
nissandena nibbattāni. Caturāsīti dhenusaṇṇāni gorasadānassa nissandena
nibbattāni. Caturāsīti vatthakoṭisaṇṇāni nivāsanapārūpanadānassa nissandena
nibbattāni. Caturāsīti thālipākasaṇṇāni bhojanadānassa nissandena nibbattāni
veditabbāni.

272. Evaṃ bhagavā mahāsudassanassa sampattiṃ ādito paṭṭhāya vitthārena
kathetvā sabbaṃ taṃ dāraṇānaṃ paṃsvāgāraṇānaṃ viya dassento
parinibbānaṃ nipaṇṇova passānandātītiādimāha. Tattha vipariṇatāti
pakativijāhanena nibbutapadīpo viya apaṇṇattikabhāvaṃ gatā. Evaṃ aniccā kho,
ānanda, saṅkhārāni evaṃ hutvā abhāvaṭṭhena aniccā.

Ettāvatā bhagavā yathā nāma puriso satahatthubbedhe campakarukkhe nisseṇiṃ
bandhitvā abhiruhitvā campakapupphaṃ ādāya nisseṇiṃ muñcanto otareyya,
evameva nisseṇiṃ bandhanto viya anekavassakoṭisaṇṇānaṃ nissandena
mahāsudassanasampattiṃ āruya sampattimatthake ṭhitānaṃ aniccalakkhaṇaṃ ādāya
nisseṇiṃ muñcanto viya otiṇṇo. Teneva pubbe vasabharājā dīghabhāṇakatttherānaṃ
lohapāsādassa pācīnapasse ambalaṭṭhikāyaṃ imaṃ suttaṃ sajjhāyantaṃ sutvā -
“kiṃ, bho, mayhaṃ ayyakena ettha vuttaṃ, attano khāditapītaṭṭhāne sampattimeva

kathetī”ti cinto - “evaṃ aniccā kho, ānanda, saṅkhārā”ti vuttakāle “imaṃ, bho, disvā pañcahi cakkhūhi cakkhumatā evaṃ vutta”nti vāmahatthaṃ samiñjitvā dakkhiṇahatthena apphoṭetvā - “sādhū sādhū”ti tuṭṭhahadayo sādhuḥkāraṃ adāsi.

Evaṃ addhuvāti evaṃ udakapupphulādayo viya dhuvabhāvavirahitā. Evaṃ anassāsikāti evaṃ supinake pītapānīyaṃ viya anulittacandanaṃ viya ca assāsavirahitā.

Sarīraṃ nikkhipeyyāti sarīraṃ chaḍḍeyya. Idāni aññassa sarīrassa nikkhepo vā paṭijagganaṃ vā natthi kilesapahīnattā, ānanda, tathāgatassāti vadati. Idaṃ pana vatvā puna therāṃ āmantesi, cakkavattino ānubhāvo nāma rañño pabbajitassa sattame divase antaradhāyati. Mahāsudassanassa pana kālaṅkiriyaṃ sattameva divase sattaratanapākārā sattaratanatālā caturāsīti pokkharaṇīsahassāni dhammapāsādo dhammapokkharaṇī cakkaratananti sabbametāṃ antaradhāyīti. Hatthiādīsu pana ayaṃ dhammatā khīṇāyukā saheva kālaṅkaronti. Āyuse sati hatthiratanāṃ uposathakulaṃ gacchati, assaratanāṃ valāhakakulaṃ, maṇiratanāṃ vepullapabbatameva gacchati. Itthiratanassa ānubhāvo antaradhāyati. Gahapatiratanassa cakkhu pākātikameva hoti. Pariṇāyakaratanassa veyyattiyaṃ nassati.

Idamavoca bhagavāti idaṃ pāḷiyaṃ āruḷhañca anāruḷhañca sabbaṃ bhagavā avoca. Sesāṃ uttānatthamevāti.

Iti sumaṅgalavilāsiniyā dīghanikāyaṭṭhakathāyaṃ

Mahāsudassanasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 1. Η συλλογή των μακρών ομιλιών - Σχόλια. 2. Σχόλια για το μεγάλο κεφάλαιο. 4. Σχόλια για τη μεγάλη ομιλία για τον Σουντάσσανα έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org